

PRÍSPEVKY Z PRAXE

DĚTI V RODINÁCH, KDE JSOU PROBLÉMY S ALKOHOLEM

K. NEŠPOR

Psychiatrická léčebna v Praze 8,
ředitel: MUDr. Z. Bašný

O tom, že nadměrné pití může vést u dětí k duševním problémům i k tomu, že by mohly mít v dospělosti samy ke zneužívání alkoholu anebo jiných drog sklon, existují důkazy. Nepříznivý vliv alkoholu na vývoj dětí v rodině je však možné snížit.

Typické reakce dětí z rodin, kde se vyskytují závislost na alkoholu a co s nimi.

Dítě v rodině, kde se vyskytuje závislost na alkoholu, cítí ohrožení. Tyto pocity ohrožení vyplývají jednak z nepředvídatelného nebo nebezpečného chování rodiče, který je pod vlivem alkoholu, jednak z hádek a dalších problémů, které pití v rodině vyvolává. Chování dítěte má tento pocit ohrožení nějakým způsobem zmírnit.

Nejčastější reakce dětí z rodin, kde se vyskytuje problém s alkoholem:

1. *Rodinný hrdina*

Dítě vzorně plní své povinnosti a někdy přebírá i role, které by měl zastávat dospělý. Snaží se tím vyvážit problémy působené pitím a rodinu zachránit. Časté u starších sourozenců, kteří pečují o mladší.

2. *Klaun*

Dítě šaškuje, zesměšňuje se, cítí se bezpečněji, když se dospělí smějí, nežli kdyby na něj nebo na sebe například křičeli.

3. *Samotář*

Dítě sahuje a uzavírá do sebe. Před nepříjemným a bolestným vnějším světem uniká do snění a do vlastního nitra.

4. *Černá ovce*

Dítě dělá problémy, chodí za školu, krade, lže, pere se nebo začíná experimentovat s alkoholem a drogami. Odvádí tak pozornost rodičů k sobě a do jisté míry je tím sjednocuje.

K. NEŠPOR/ DĚTI V RODINÁCH, KDE JSOU PROBLÉMY S ALKOHOLEM

Dosti časté je, že dítě nebo mladistvý má tendenci z rodiny unikat (útěky z domova, odchod na internát, předčasné sňatky mladistvých). Nerespektování generační linie a časté rozvody vedou nezřídka k tomu, že rodiče se snaží získat dítě na svou stranu očerňováním druhého rodiče nebo dítě používají jako nástroj proti druhému rodiči. Nic z toho dětem samozřejmě neprospívá.

V následující části tohoto sdělení se zaměříme na to, jak problémům u dětí z rodin, kde se vyskytuje závislost na alkoholu, předcházet nebo je snižovat.

a) Přestat pít

Bylo prokázáno, že jestliže pijící člen rodiny s pitím přestane, dochází často k rychlému zlepšení duševního stavu dětí.

b) Dítě informovat

Domnívat se, že dítě problém s alkoholem v rodině nerozpozná, je většinou naivní. Je lépe, když se o této věci s dítětem srozumitelně hovoří, nežli když je celá věc zahalena do nevěrohodného pláštíku tajemství a vyvolává zmatek. Dítě v rodině, kde se vyskytují problémy s alkoholem, by mělo vědět, že:

1. Alkohol může vyvolat návyk, který je nemocí. To umožní dítěti rozlišovat nemoc (kterou může nenávidět) a rodiče (kterého může i přes jeho nemoc mít rádo);
2. ve vztahu k alkoholu a jiným drogám by mělo být zvláště opatrné a vyhýbat se jim, protože jsou pro něj nebezpečnější nežli pro jeho vrstevníky;
3. problémy s alkoholem v rodině jsou záležitostí dospělých, kterou si musí dospělí vyřešit sami. Dětem přísluší věnovat se svým záležitostem jako škole, zájmům atd.

c) Náhradní rodičovská figura

Ukázalo se, že problémy s alkoholem v rodině děti snášejí daleko lépe, když roli dočasně (nebo dlouhodobě) selhávajícího rodiče převezme někdo z širšího okolí (strýc, teta, prarodiče, při velkém věkovém rozdílu i sourozenec, do jisté míry i například vedoucí skautského oddílu apod.).

d) Nevyvolávat v dětech pocity viny kvůli pití některého z rodičů

Jednou z nejvážnějších chyb by bylo dávat problémové pití jednoho z rodičů do souvislosti s chováním dítěte („maminka pije, protože pořád zlobíš a děláš jí starosti“). I když se o této věci nehovoří, děti někdy samy od sebe uvažují, jestli nějak problémy kolem pití nesouvisejí s jejich chováním. Informace, že problémy s pitím mají charakter nemoci vzniklé bez toho, že by na ní dítě mělo nějaký podíl, je důležitá pro jeho zdravý duševní vývoj.

e) Předvídatelné prostředí

V rodinách, kde se vyskytuje problém s alkoholem, přechází někdy výchova z extrému do extrému. Nezájem o jiné problémy bývá ve vztahu k dítěti střídán snahou po přehnané přísnosti nebo tendencí dítěti předchodit období „vynahradiť“.

Pro dítě je naopak důležité, když se nachází v prostředí, kde se lidé chovají předvídatelným způsobem, když ví, že na některé věci se může spolehnout (například jídlo v určitou hodinu, pomoc s určitými problémy apod.).

f) Svépomocné organizace

Organizace přidružené k Anonymním alkoholikům jako Al-Anon (nepijící partneři

K. NEŠPOR/ DĚTI V RODINÁCH, KDE JSOU PROBLÉMY S ALKOHOLEM

závislých na alkoholu) a Alateen (dospívající děti z rodin, kde se vyskytuje závislost na alkoholu), konají v zahraničí velmi užitečnou práci.

Závěr

Pomoc dětem v rodinách, kde se vyskytuje závislost na alkoholu, zpravidla vyžaduje spolupráci alespoň jednoho z rodičů. Záměrně se zde nezabýváme komplikovanou problematikou důsledků zkušenosti z rodiny, kde se vyskytuje závislost na alkoholu, v dospělosti a psychoterapií v této indikaci.

V současné době uvažuje řada pracovníků zejména v ambulantní složce AT o nových perspektivách a formách své práce. Účinná pomoc dětem z rodin, kde se vyskytuje závislost na alkoholu, nepochybně perspektivní a záslužná je.

Do redakce přišlo dňa: 4. 2. 1992

Adresa autora: MUDr. K. Nešpor, Pod Čimickým hájem 201, 181 00 Praha 8
